УДК 339.7:339.9

Наталія Ігорівна ЧЕРКАС

кандидат економічних наук,
доцент,
докторант кафедри міжнародної економіки,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
E-mail: natsanex@yahoo.com

Мирослава Михайлівна ЧЕХ

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Львівський торговельно-економічний університет
E-mail: mirachekh@gmail.com

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА СТРУКТУРУ ЕКСПОРТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФРАГМЕНТАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

Черкас, Н. І. Вплив іноземного капіталу на структуру експорту в умовах глобальної фрагментації виробництва [Текст] / Наталія Ігорівна Черкас, Мирослава Михайлівна Чех // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 1. – С. 95-106. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. *Статтю присвячено дослідженню впливу технологічного трансферу на структуру експорту у семи країнах ЦСЄ: Хорватії, Чехії, Угорщини, Польщі, Румунії, Словаччини та Словенії.*

Мета. *Основною метою дослідження є оцінка впливу технологічного трансферу на структуру експорту*

Метод. *Для реалізації зазначеної мети застосовано методи аналізу і синтезу; системного узагальнення; емпірична оцінка основних функціональних залежностей (кореляційний та регресійний аналіз).*

Результати. *Узагальнено теоретичні підходи до наслідків впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток приймаючої країни. Проаналізовано модель «злітаючих гусей», що відображає положення про нову парадигму мультинаціонального розвитку та концепцію глобальних ланцюгів вартості (ГЛВ). Досліджено структуру експорту та імпорту країн ЦСЄ. На основі панельної вибірки для річних даних 2001-2016 років по вищевказаних країнах здійснено емпіричний аналіз з використанням методології кореляційного та регресійного аналізу. Регресійний аналіз здійснено у межах чотирьох специфікацій з урахуванням структури експорту та верифіковано на основі панельних методів: найменших квадратів (Pooled model – OLS), моделі із фіксованими коефіцієнтами (Fixed effect model – FE) та динамічної панельної моделі (dynamic panel-data model). Отримано результати, що не суперечать теоретичним передбаченням парадигми «злітаючих гусей» та концепції глобальних ланцюгів вартості. Доведено важливість технологічного рівня галузі для отримання переваг від прямих іноземних інвестицій для приймаючої країни, визначальність імпорту технологій для технологічного трансферу та значущість інтеграції до ЄС для подальшого*

© Наталія Ігорівна Черкас, Мирослава Михайлівна Чех, 2018

технологічного розвитку країн ЦСЄ.

Ключові слова: *фрагментація виробництва; технологічний трансфер; ПІІ; глобальні ланцюги вартості; структура експорту.*

Nataliia Ihorivna CHERKAS

PhD in Economics,
Associate Professor
Doctoral Student,
Department of International Economics,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
E-mail: natsanex@yahoo.com

Myroslava Mykhailivna CHEKH

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of the International Economic Relations
Lviv University of Trade and Economics
E-mail: mirachekh@gmail.com

INFLUENCE OF FOREIGN CAPITAL ON THE STRUCTURE OF EXPORT IN CONDITIONS OF GLOBAL PRODUCTION FRAGMENTATION

Abstract

The article aims to study the impact of technological transfer on the export structure in seven Central European countries, namely Croatia, Czech Republic, Hungary, Poland, Romania, Slovakia and Slovenia. Theoretical approaches to the effects of foreign direct investment (FDI) on the economic development of the host country are generalized. The Flying Geese Model (FGM), that reflects the state of a new paradigm of multinational development and global value chains (GVC) theory is analysed. The structure of export and import of CEE countries is analysed. On the basis of the panel framework over the period of 2001–2016 for selected countries an empirical estimation using correlation and regression analysis is conducted. Regression analysis within four specifications with regard to the exports structure is performed and verified on the basis of principal panel methods: OLS with pooled data, panel data with fixed effects and dynamic panel-data model. Obtained results stay in line with the theoretical predictions of Flying Geese Model (FGM) and GVC theory. Finally, the importance of technological level of the industry for the host country, the significance of high-tech import for technological transfer and the important impact of EU integration for the further technological development of CEE countries in order to benefit from FDI are confirmed.

Keywords: *Production Fragmentation; Technological Transfer; FDI; Global Value Chains; Export Structure.*

JEL classification: F14, F63

Вступ

Процеси та наслідки припливу капіталу до приймаючих країн є важливим питанням економічного розвитку в умовах глобальних інтеграційних процесів. Зокрема, прямі іноземні інвестиції (ПІІ) традиційно розглядають як чинник

структурних перетворень та зростання продуктивності у транзитивних економіках та їх ефективної інтеграції до ЄС. Ця проблема висвітлена у працях відомих вчених, таких, як К. Акамацу, Р. Балдвін, Дж. Дам'ян, Дж. Данін, Ш. Данаколь, Ш. Естрін, Х. Калотай, К. Койма, Ш. Лундан, Т. Озава, М. Роєц та інші, в межах відмінних теоретичних напрямів.

Здебільшого аналіз теоретичних підходів свідчить на користь позитивного впливу ПІІ на розвиток та структурні зрушення в приймаючих країнах завдяки трансферу технологій через транснаціональні корпорації. Водночас кінцевий ефект для приймаючої країни значною мірою залежить від поглинаючої здатності її економіки. Відповідно до теорії ендогенного зростання, надходження ПІІ є важливим каналом для передачі технологій та знань для країни-реципієнта [1]. Відповідно до теорії міжнародного бізнесу власне трансфер технологій є базовим видом переваг власності країни-інвестора, що передається країні, яка приймає іноземні інвестиції [2]. Парадигма «злітаючих гусей», запропонована у 30-х роках ХХ століття К. Акамацу [3] та модифікована Т. Озава [4], відображає положення нової парадигми мультинаціонального розвитку, що формується через передачу нових знань та технологій приймаючій країні через транснаціональні корпорації. На сучасному етапі особливої популярності набув підхід економічного зростання на основі участі у глобальних ланцюгах вартості (ГЛВ), що за своєю суттю є адаптацією моделі «злітаючих гусей» до вимог ХХІ століття [5]. Проте другий глобалізаційний розподіл (*globalization's 2nd unbundling*) передбачає переміщення стадій виробництва, а не самих виробництв (як у моделі «злітаючих гусей»). Даміан, Костец та Роєц довели придатність концепції ГЛВ для пояснення покращення структури експорту та зростання продуктивності праці у країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЄ). На основі даних виробництва за окремими галузями, з урахуванням технологічного рівня було продемонстровано значущість та гетерогенність впливу ПІІ на реструктуризацію експорту в країнах ЦСЄ. У той час, як країни Вишеградської групи намагалися наростити технологічний експорт, інші країни не змогли змінити свою експортну спеціалізацію [6]. Такий результат схиляє до висновку, що напрям залучення ПІІ має визначальне значення. Додатково доведено, що структура експорту та економічна спеціалізація спричинена припливом ПІІ протягом двох останніх декад у ЦСЄ, значною мірою впливають на їх потенціал та продуктивність на довгострокову перспективу.

Попри наявність напрацювань з цієї проблематики вважаємо, що необхідно дослідити вплив іноземного капіталу на структуру експорту в країнах ЦСЄ, що може слугувати базою для прогнозування наслідків участі національної економіки у європейських ГЛВ.

Мета статті

Мета нашого дослідження полягає у оцінці впливу технологічного трансферу на структуру експорту, з акцентом на технологічний імпорт, внутрішньогалузеву торгівлю та прямі іноземні інвестиції в межах окремих експортних груп.

Виклад основного матеріалу дослідження

На рисунку 1 відображено основні характеристики парадигми «злітаючих гусей». Цей підхід обґрунтовує існування чотирьох основних стадій ефекту «злітаючих гусей», що в історичному контексті передбачали існування євро-американського лідерства та їх послідовників – країн Азії [7; 8]. На початковій стадії вироблені споживчі товари імпортуються від розвинутих до менш розвинутих країн (представлено періодом t_1 у секторі a). Такий імпорт може негативно вплинути на промисловість країни-імпортера через ефект заміщення. Наступна стадія відображає зростання імпорту від точки t_1 до t_2

та поштовх для внутрішнього виробництва (від періоду t_2). Водночас приймаюча країна має імпортувати інвестиційні товари (сектор *b*). Крім того, на цьому етапі спостерігається конкуренція між внутрішніми виробниками та імпортерами споживчих товарів. На третій стадії внутрішні споживчі товари, в міру насичення національного ринку, починають експортуватись (точка t_3 в секторі *a*).

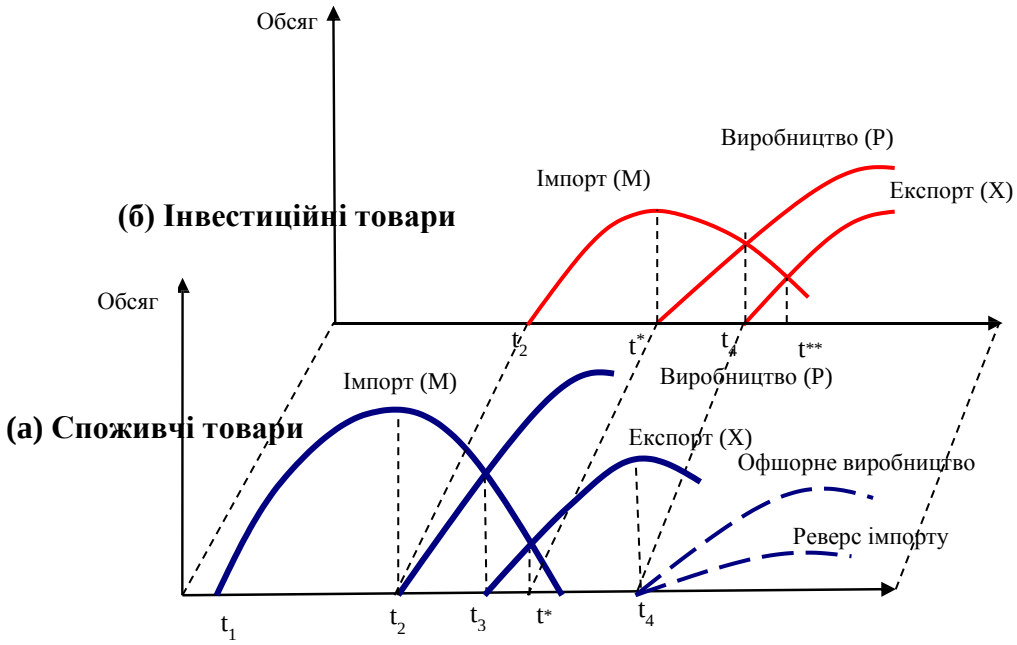

Рис. 1. Парадигма «злітаючих гусей» [9]

Процеси, що відбуваються на третій стадії, є свідченням успішної реалізації процесу «наздоганяючого» розвитку промисловості через послідовну стратегію імпорт-виробництво-експорт, що відображає базові положення моделі «злітаючих гусей» [7]. На четвертому етапі відбувається скорочення експорту споживчих товарів (точка t_4 у секторі *a*) на користь експорту інвестиційних товарів (точка t_4 сектор *b*). Скорочення експорту споживчих товарів є наслідком переміщення виробництва до менш розвинених країн (позначено як офшорне виробництво – сектор *a*), крім того на цій стадії можлива поява зворотного імпорту (сектор *a*) [9]. Проте на основі парадигми «злітаючих гусей» складно пояснити «наздоганяючий» процес у приймаючій країні на пізніших стадіях розвитку. Вплив ПІІ, відповідно до цієї концепції, проявляється більшою мірою для низькотехнологічних галузей й меншою мірою для виробництв вищого технологічного рівня [10].

За теоретичним підходом ГЛВ Р. Балдвіна в межах «вертикальної спеціалізації», що є типовою для офшорних стадій розвитку трудомістких виробництв, спостерігається не передача технологій від материнської компанії до компанії-виробника, а радше технологічний кредит [5]. На сучасному етапі експорт промислових товарів більше не виступає ознакою міжнародної конкурентоспроможності країни, а свідчить про її позиціонування у глобальних ланцюгах вартості. Цей факт засвідчує обмежений вплив ПІІ на економіку країни-реципієнта.

Для подальшого емпіричного аналізу нами було використано річні панельні дані за період 2001-2016 рр. Було використано вибірку показників для семи країн ЦСЄ: Хорватії (HR), Чехії (CZ), Угорщини (HU), Польщі (PL), Румунії (RO), Словаччини (SK) та Словенії (SI). Всі показники використано у логарифмах. Перелік змінних дослідження та джерела їх отримання подано у таблиці 1.

На рисунку 2. а-2. г зображено динаміку експорту та імпорту у розрізі їх структури для окремих країн ЦСЄ (Вишеградська група – V-4). Варто зауважити, що ці країни мають найвищі показники технологічного експорту та імпорту серед країн ЦСЄ. Експорт продукції середньотехнологічного рівня займає значну частку у структурі зовнішньої торгівлі цих країн й ця тенденція посилюється, що особливо притаманно для Польщі та Чехії. Стабільна висхідна динаміка також притаманна показникам середньо- та високотехнологічного імпорту та високотехнологічному експорту. Такі тенденції пояснюються технологічною реструктуризацією внаслідок приєднання цих країн до Євросоюзу та їх інтеграції до доданої вартості європейських технологічних гігантів (передусім Німеччини).

Таблиця 1. Опис змінних дослідження

Змінні	Пояснення	Джерело
X_ht_{it}	Експорт наукоємної та технологічної продукції	unctadstat.unctad.org
X_ms_{it}	Експорт продукції середнього технологічного рівня	unctadstat.unctad.org
X_ls_{it}	Експорт низкотехнологічної продукції	unctadstat.unctad.org
X_l_{it}	Експорт праце- та ресурсоємної продукції	unctadstat.unctad.org
E_{it}	Обмінний курс за ПКС, коефіцієнт конверсії (ВВП) до ринкового обмінного курсу.	data.worldbank.org/indicator
$Manuf_va_{it}$	Додана вартість у промисловості (% ВВП)	data.worldbank.org/indicator
M_ht_{it}	Високотехнологічний імпорт (% від загального імпорту)	власні розрахунки за даними unctadstat.unctad.org
FDI_{it}	Прямі іноземні інвестиції (у % від ВВП)	unctadstat.unctad.org
$Patents_{it}$	Заяви на патенти від резидентів	data.worldbank.org/indicator
EU_{it}	Фіктивна змінна членства в ЄС (0 – не член ЄС, 1 – член ЄС)	-
$Service_va_{it}$	Додана вартість у сфері послуг (% ВВП)	data.worldbank.org/indicator
IIT_ht_{it}	Індекс міжгалузевої торгівлі, наукоємні та технологічні виробництва	власні розрахунки за даними unctadstat.unctad.org
$Crisis_{it}$	Фіктивна змінна (0 – безкризовий період, 1 – період кризи)	-

**Власна розробка.*

На рисунку 3 зображено позиціонування країн ЦСЄ на основі співвідношення показників високотехнологічного експорту та імпорту. Ці результати попередньо візуалізують різницю в даних між країнами. Країни Вишеградської четвірки (передусім Польща та Чехія) демонструють постійно зростаючу залежність високотехнологічного експорту від імпорту, у той час, як ця залежність для інших країн ЦСЄ є менш вагомою.

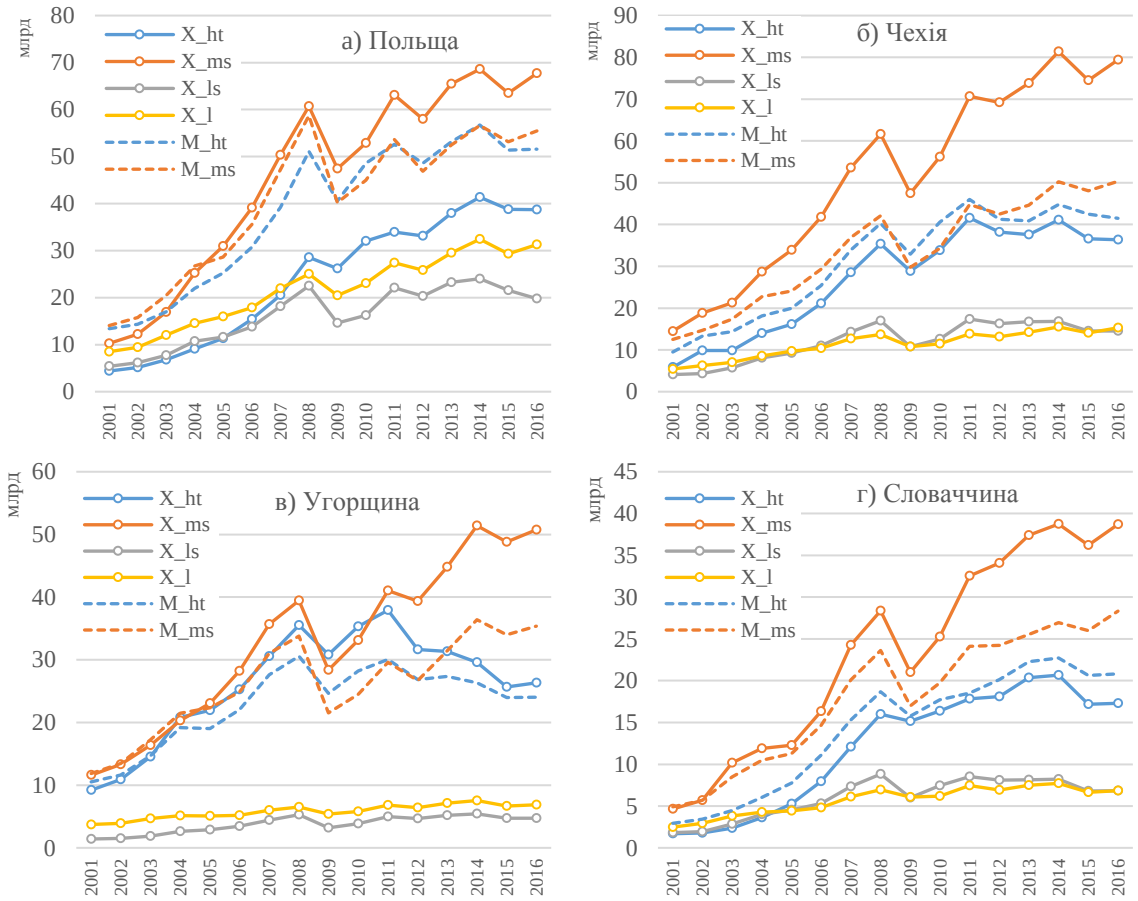

Рис. 2. Структура експорту та імпорту країн V-4, 2001-2016 (млрд дол.)

**Розрахунок авторів за [18].*

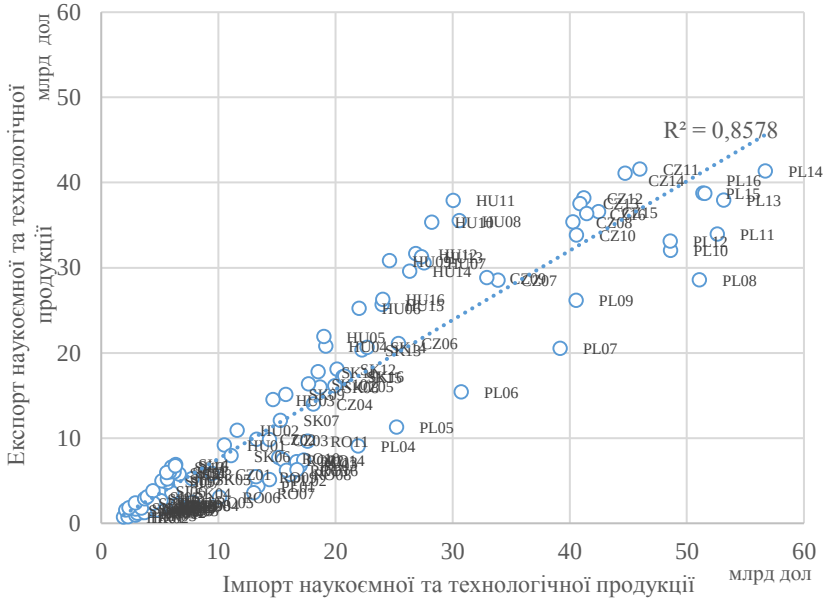

Рис. 3. Взаємозв'язок між експортом та імпортом, сектор наукоємної та технологічної продукції (млрд дол. США), 7 країн ЦСЄ (HR, CZ, HU, PL, RO, SK, SI), 2001-2016 рр.

**Розрахунок авторів за [18].*

Емпіричний аналіз здійснено на основі панельної вибірки, що містить 112 показників (7 країн за 16 років). У дослідженні використано наступні методи: метод найменших квадратів (Pooled model – OLS), модель із фіксованими коефіцієнтами (Fixed effect model – FE) та динамічну панельну модель (dynamic panel-data model). Вибір моделі з фіксованими ефектами підтверджено тестом Хаусмена (*англ.* Hausman Test) для всіх специфікацій [11].

Для дослідження основних функціональних взаємозв'язків використано наступну статистичну модель (1), згідно з методикою [12].

$$X_{it} = a_0 + a_1 FDI_{it} + a_2 Patents_{it} + a_3 M_ht_{it} + a_4 IIT_ht_{it} + a_5 Manuf_va_{it} + a_6 Service_va_{it} + a_7 E_{it} + a_8 EU_{it} + a_9 Crisis_{it} + \varepsilon_{it}, \quad (1)$$

де X_{it} - залежна змінна, що представляє 4 групи експорту: X_ht_t, X_ht_t, X_ls_t, та X_l_t, ε_{it} – похибка результату. Факторні ознаки описані в таблиці 2.

Подальшому регресійному аналізу також передував кореляційний аналіз незалежних змінних, на основі якого підтверджено відсутність явища мультиколінеарності між змінними, що дозволяє використовувати їх в одному рівнянні. Результати кореляційного аналізу подано в таблиці 2.

Таблиця 2. Кореляційна матриця факторних змінних дослідження

	FDI_{it}	$Patents_{it}$	M_ht_{it}	IIT_ht_{it}	$Manuf_va_{it}$	$Service_va_{it}$	E_{it}	EU_{it}	$Crisis_{it}$
FDI_{it}	1,000	–	–	–	–	–	–	–	–
$Patents_{it}$	0,029	1,000	–	–	–	–	–	–	–
M_ht_{it}	0,091	0,610	1,000	–	–	–	–	–	–
IIT_ht_{it}	0,046	0,215	0,387	1,000	–	–	–	–	–
$Manuf_va_{it}$	0,088	-0,044	0,228	0,500	1,000	–	–	–	–
$Service_va_{it}$	0,025	0,281	-0,070	0,199	-0,534	1,000	–	–	–
E_{it}	0,091	-0,039	0,013	0,428	-0,088	0,435	1,000	–	–
EU_{it}	-0,014	0,163	0,595	0,552	0,212	0,046	0,328	1,000	–
$Crisis_{it}$	-0,154	0,017	0,144	0,125	-0,211	0,059	0,254	0,214	1,000

**Розрахунок авторів за [18; 19].*

Як згадувалось вище, верифікація основних функціональних була здійснена на основі трьох панельних методів: OLS для пул-даних (модель 1), панельна регресія із фіксованими ефектами (модель 2) та з динамічними ефектами (модель 3). У таблиці 3 презентовані для результати впливу факторних змінних на високотехнологічний та експорт середньо технологічного рівня, в таблиці 4 – для експорту низького технологічного рівня та експорту праце- та ресурсоємної продукції. Наші результати свідчать, що загалом ПІІ не стимулюють зростання експорту у країнах ЦСЄ, що суперечить результатам, отриманим у Дж. Дамяном і М. Роєц у 2004 році [10] та цими ж авторами у 2013 році [6]. Позитивний вплив надходження ПІІ на експорт спостерігається щодо високотехнологічної продукції, проте лише у випадку оцінок OLS. Водночас у дослідженнях К. Калотай доведено, що значущий вплив ПІІ на структурні реформи у країнах ЦСЄ пояснюється ефективним секторальним розподілом іноземний інвестицій [13].

Таблиця 3. Результати регресійного аналізу чинників експорту країн ЦСЄ (детермінанти *X_ht*$_{it}$ та *X_ms*$_{it}$)

Факторні ознаки	Експорт наукоємної та високотехнологічної продукції (X_ht_{it})			Експорт продукції середнього технологічного рівня (X_ms_{it})		
	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)
Constant	-5,978***	-0,762	-1,482**	-10,368**	-16,194***	-7,566***
	(1,21)	(0,94)	(0,47)	(3,32)	(2,59)	(1,30)
Лагове значення залежної змінної			0,117***			0,358***
			(0,02)			(0,04)
FDI_{it}	0,419**	0,019	-0,029	-0,797*	-0,224	-0,025
	(0,13)	(0,08)	(0,05)	(0,36)	(0,23)	(0,13)
$Patents_{it}$	-0,022	0,056*	0,022	-0,018	-0,265***	-0,043
	(0,01)	(0,02)	(0,01)	(0,04)	(0,07)	(0,03)
M_ht_{it}	1,017***	1,078***	0,875***	1,052***	1,054***	0,730***
	(0,02)	(0,03)	(0,02)	(0,05)	(0,07)	(0,06)
IIT_ht_{it}	1,491***	1,036***	1,249***	0,439*	0,653**	0,410***
	(0,07)	(0,08)	(0,05)	(0,19)	(0,22)	(0,09)
$Manuf_va_{it}$	0,368***	-0,048	0,165**	1,901***	1,184***	1,337***
	(0,10)	(0,11)	(0,05)	(0,27)	(0,30)	(0,15)
$Service_va_{it}$	1,114***	-0,229	0,242**	0,993	3,322***	0,640*
	(0,22)	(0,20)	(0,09)	(0,60)	(0,55)	(0,25)
E_{it}	-0,101*	-0,095*	0,084***	0,105	0,055	0,021
	(0,05)	(0,05)	(0,02)	(0,13)	(0,13)	(0,06)
EU_{it}	0,031	0,073***	0,021*	0,220**	0,040	-0,031
	(0,03)	(0,02)	(0,01)	(0,07)	(0,05)	(0,03)
$Crisis_{it}$	0,071**	0,036*	0,018*	-0,004	-0,031	-0,013
	(0,02)	(0,02)	(0,01)	(0,07)	(0,04)	(0,02)
N	112	112	105	112	112	105
R^2	0,942	0,923	–	0,903	0,901	–
F-test	210,27	183,14	–	298,97	220,94	–
Hausman (χ^2) Prob> χ^2	–	74,88 0,000	–	–	72,71 0,000	–

**Розрахунок автора за [18; 19].*

Вплив технологічного імпорту та експорт продукції різної технологічної складності є високим та статистично значущим, що підтверджено на основі відмінних методів. Результати впливу міжгалузевої торгівлі виявились відмінними в межах чотирьох груп експорту. Стимулюючий вплив проявляється у галузях вищого технологічного рівня, що доводить важливість міжнародного торговельного обміну. Ці висновки узгоджуються з результатами [14], які свідчать, що позиція галузі у ланцюгу постачання є визначальною для рівня технологічного розвитку. Зростання доданої вартості у сфері послуг позитивно впливає лише на експорт продукції високого та середнього технологічного рівня. Такий результат можна пояснити тим фактом, що сфера послуг впливає на створення доданої вартості переважно технологічних галузей. Відповідно до емпіричної оцінки, міцна грошова одиниця впливає позитивно на

експорт низькотехнологічної продукції (модель1-3), експорт високотехнологічної продукції (модель 3), у той час, як оцінки OLS та FE для даної галузі вказують на протилежний результат (моделі 1-2). Вплив обмінного курсу на різні групи експорту було оцінено у Н. Черкас для України. Згідно з дослідженням, експорт товарів із високою доданою вартістю більшою мірою залежний від імпорту, ніж від динаміки обмінного курсу [15].

Таблиця 4. Результати регресійного аналізу чинників експорту країн ЦСЄ (детермінанти X_ls_{it} та X_l_{it})

Факторні ознаки	Експорт низкотехнологічної продукції (X_ls_{it})			Експорт праце- та ресурсоємної продукції (X_l_{it})		
	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)
Constant	16,671***	1,871	2,292	19,618***	6,729***	7,418***
	(3,74)	(2,45)	(1,59)	(2,87)	(1,84)	(1,60)
Лагове значення залежної змінної			0,110**			0,440***
			(0,04)			(0,06)
FDI_{it}	-1,602***	-0,142	-0,095	-1,003**	-0,131	0,014
	(0,41)	(0,22)	(0,16)	(0,31)	(0,17)	(0,14)
$Patents_{it}$	0,210***	0,087	0,010	0,289***	-0,119*	0,058
	(0,04)	(0,06)	(0,04)	(0,03)	(0,05)	(0,05)
M_ht_{it}	0,770***	0,842***	0,782***	0,532***	0,527***	0,454***
	(0,05)	(0,07)	(0,05)	(0,04)	(0,05)	(0,06)
IIT_ht_{it}	-0,592**	-0,391	0,196	-0,629***	0,520**	-0,473***
	(0,21)	(0,21)	(0,16)	(0,16)	(0,16)	(0,14)
$Manuf_va_{it}$	0,128	0,856**	0,921***	0,158	0,873***	0,132
	(0,30)	(0,29)	(0,15)	(0,23)	(0,22)	(0,18)
$Service_va_{it}$	-3,688***	-0,802	-0,931**	-3,675***	-0,337	-1,700***
	(0,68)	(0,52)	(0,34)	(0,52)	(0,39)	(0,31)
E_{it}	1,026***	0,509***	0,612***	0,051	0,078	-0,199**
	(0,15)	(0,12)	(0,07)	(0,12)	(0,09)	(0,07)
EU_{it}	0,140	0,041	-0,121***	0,247***	-0,044	-0,011
	(0,08)	(0,05)	(0,04)	(0,06)	(0,04)	(0,03)
$Crisis_{it}$	-0,154*	-0,011	-0,029	-0,096	-0,040	-0,048*
	(0,08)	(0,04)	(0,02)	(0,06)	(0,03)	(0,02)
N	112	112	105	112	112	105
R^2	0,908	0,871	–	0,926	0,568	–
F-test	123,02	131,35	–	155,28	88,09	–
Hausman (χ^2) *Prob*> χ^2	–	79,51 0,000	–	–	80,44 0,000	–

**Розрахунок авторів за [18; 19].*

Результати емпіричного аналізу також свідчать, що вплив євроінтеграції стимулює експорт високо- та середньотехнологічних товарів, а також працеємних виробництв, що узгоджується із висновками [16; 17]. Водночас для низькотехнологічних виробництв цей вплив є незначним та навіть негативним (у випадку динамічних оцінок). Вплив іншої фіктивної змінної, що характеризує період

світової фінансової кризи виявився стимулюючим для експорту продукції вищого технологічного рівня. Водночас позитивний імпульс не простежується для експорту нижчого технологічного рівня, а у випадку динамічних оцінок (модель 3) – змінюється на негативний.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, результати проведеного аналізу відповідають передбаченням моделі «злітаючих гусей», що є динамічною парадигмою розвитку на основі передачі технологій та концепції ГЛВ, згідно з якою країни ЦСЄ інтегруються до європейських глобальних ланцюгів вартості. Основні висновки з дослідження можна узагальнити наступним чином: 1) доведено важливість технологічно рівня галузі для отримання переваг від ПІІ для приймаючої країни; 2) технологічний трансфер до країн ЦСЄ відбувається передусім через імпорт технологій; 3) інтеграція до ЄС сприяє технологічному розвитку країн ЦСЄ. Подальші напрями дослідження вбачаємо у аналізі факторів, що впливають на економічні розбіжності транзитивних економік при залученні ПІІ у наукоємні та високотехнологічні галузі.

Список літератури

1. Danakol, S. FDI via M&A and domestic entrepreneurship: blessing or curse?/ S. Danakol, S. Estrin, P. Reynolds, U. Weitzel // Small Business Economics. – 2017. – №48(3). – P. 599-612.
2. Dunning, J. H. Multinational Enterprises and the Global Economy: Second Edition / J. H. Dunning, S. M. Lundan. – Cheltenham: Edward Elgar, 2008. – 920 p.
3. Akamatsu, K. A historical pattern of economic growth in developing countries / K. Akamatsu // The Developing Economies. – 1962. – №14. – С. 3-25.
4. Ozawa, T. Institutions, Industrial Upgrading, and Economic Performance in Japan: The Flying-geese Paradigm of Catch-up Growth / T. Ozawa. – Edward Elgar Publishing, 2007. – 256 p.
5. Baldwin, R. Global Supply Chains: Why they emerged, why they matter, and where they are going / R. Baldwin // CEPR Discussion Pape. – 2012. – № DP9103.
6. Damijan, J. Global Supply Chains at Work in Central and Eastern European Countries: Impact of FDI on Export Restructuring and Productivity Growth / J. Damijan, Č. Kostevc, M. Rojec // VIVES Discussion Paper. – 2013. – № 37.
7. Kojima, K. The 'Flying Geese' model of Asian economic development: origin, theoretical extensions, and regional policy implications / K. Kojima // Journal of Asian Economics. – 2000. – Vol. 11. – P. 375-401.
8. Li, K. -W. East Asia: Flying Geese Against Wind Currents. Redefining Capitalism in Global Economic Development / K. -W. Li. – London: Academic Press Elsevier Science, 2017. – P. 283-297.
9. Widodo, T. "Flying Geese" Paradigm: Review, Analytical Tool and Application / T. Widodo // MPRA Paper. – 2007. – №78218.
10. Damijan, J. Foreign Direct Investment and the Catching-up Process in New EU Member States: Is There a Flying Geese Pattern? / J. Damijan, M. Rojec // WIIW Research Reports. – 2004. – № 310.
11. Hausman, J. A. Specification tests in econometrics / J. A. Hausman // Econometrica. – 1978. – Vol. 46(6). – P. 1251-1271.
12. Wooldridge, J. M. Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data / J. M Wooldridge. – Cambridge, MA: MIT Press, 2010. – 1064 p.

13. Kalotay, K. Patterns of inward FDI in economies in transition / K. Kalotay // Eastern Journal of European Studies. – 2010. – № 1(2). – P. 55-76.
14. Jude, C. Technology spillovers from FDI. Evidence on the intensity of different spillover channels / C. Jude // The World Economy. – 2016. – № 39(12). – P. 1947-1973.
15. Cherkas, N. Structural shifts in the exports and industrial production effects in Ukraine / N. Cherkas // The 7th Professor Aleksander Zelias International Conference on Modelling and Forecasting of Socio-Economic Phenomena. Conference Proceedings. – 2013. – Cracow: Foundation of the Cracow University of Economics. – P. 41-48.
16. Герасімова, О. А. Досвід залучення іноземних інвестицій в умовах Другого глобального розподілу в країнах ЦСЄ / О. А Герасімова // Проблеми та перспективи економіки та управління. ІІІ міжнародна науково-практична конференція. – 2015. – К: Гельветика – С. 15-18.
17. Черкас, Н. І. Структурно-секторальна модель експорту: об'єктивні чинники економічного зростання України / Н. І. Черкас // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 1(127). – С. 111-119.
18. Статистичні матеріали ЮНКТАД [Електронний ресурс] // UNCTADstats. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx.
19. Статистичні матеріали світового банку [Електронний ресурс] // The World Bank. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://data.worldbank.org/region/european-union.

References

1. Danakol, S. H., Estrin, S., Reynolds, P., & Weitzel, U. (2017). FDI via M&A and domestic entrepreneurship: blessing or curse? *Small Business Economics*, 48(3), 599-612.
2. Dunning, J. H. and Lundan, S. M. (2008). *Multinational Enterprises and the Global Economy*, Second Edition. Cheltenham: Edward Elgar.
3. Akamatsu, K. (1962). A historical pattern of economic growth in developing countries. *The Developing Economies*, 1, 3-25.
4. Ozawa, T. (2007). Institutions, Industrial Upgrading, and Economic Performance in Japan: *The Flying-geese Paradigm of Catch-up Growth*. Edward Elgar Publishing, 256 p.
5. Baldwin, R. (2012). Global Supply Chains: Why they emerged, why they matter, and where they are going. *CEPR Discussion Paper* No. DP9103. The Graduate Institute Geneva.
6. Damijan, J., Kostevc, Č. and Rojec, M. (2013). Global Supply Chains at Work in Central and Eastern European Countries: Impact of FDI on Export Restructuring and Productivity Growth. *VIVES Discussion Paper* 37.
7. Kojima, K. (2000). The 'Flying Geese' model of Asian economic development: origin, theoretical extensions, and regional policy implications. *Journal of Asian Economics*, 11, 375-401.
8. Li K. -W. (2017). East Asia: Flying Geese Against Wind Currents. Redefining Capitalism in Global Economic Development. Academic Press Elsevier Science, 283-297.
9. Widodo, T. (2007). "Flying Geese" Paradigm: Review, Analytical Tool and Application, *MPRA Paper* No. 78218, University Library of Munich, Germany.
10. Damijan, J. P, Rojec, M. (2004). Foreign Direct Investment and the Catching-up Process in New EU Member States: Is There a Flying Geese Pattern? *Research Reports*, 310, WIIW.
11. Hausman, J. A. (1978). Specification tests in econometrics. *Econometrica*, 46(6), 1251-1271.
12. Wooldridge, J. M. (2010). Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data, Cambridge, MA: MIT Press.
13. Kalotay, K. (2010). Patterns of inward FDI in economies in transition. *Eastern Journal of European Studies*, 1(2), 55-76.

14. Jude, C. (2016). Technology spillovers from FDI. Evidence on the intensity of different spillover channels. *The World Economy*, 39(12), 1947-1973.
15. Cherkas, N. (2013). *Structural shifts in the exports and industrial production effects in Ukraine*. In M. Papież and S. Śmiech (Eds.), The 7th Professor Aleksander Zelias International Conference on Modelling and Forecasting of Socio-Economic Phenomena. Conference Proceedings. Cracow: Foundation of the Cracow University of Economics, 41-48.
16. Gerasimova, O. A. (2015). *Dosvid zaluchennia inozemnykh investytsii v umovakh Druhoho hlobalnoho rozpodilu v krainakh CEE*. Problemy ta perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia. III mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia, 15-18.
17. Cherkas, N. I. (2012). Strukturno-sektoralna model eksportu: obyektyvni chynnyky ekonomichnogo zrostannya Ukrayiny. *Aktualni problemy ekonomiky*, 1(127), 111-119.
18. *UNCTAD*. (2017). UNCTAD Statistics. Retrieved from: http://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx.
19. *World Bank*. (2017). World Development Indicators. Retrieved from: https://data.worldbank.org/region/european-union.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2018 р.